

Eino Mälkönen

Komin tasavallan metsätalous ja metsävarat esittäytyvät

Venäjän tiedeakatemian Komin tiedekeskuksen Biologian instituutin metsäasiantuntijat ovat julkaisseet kaksi merkittävää venäjänkielistä teosta, joiden kirjoittamiseen on osallistunut yli 30 asiantuntijaa. Monografiat muodostavat perusteellisen yhteenvedon Venäjän euroopanpuoleisen koillisosan metsien historiasta ja levinneisyydestä, niiden vähittäisestä valloittamisesta ihmisen käyttöön, metsätalouden ja metsäteollisuuden kehittymisestä ja nykytilasta sekä metsävaroista ja metsien sivutuotteista. Lisäksi yhtenä keskeisenä tavoitteena on tarkastella Komin metsäsektorin kehittämismahdollisuuksia.

Alueellisesti laaja (415 900 km²), mutta väestöltään pieni (noin 1,3 milj. asukasta) Komin tasavalta asettuu kartalla likimain samoille leveyspiireille kuin Suomi. Komin metsäfondi (metsätalouden maa) on lähes 39 milj. ha, josta 28,7 milj. ha on metsän peittämää, kokonaispuuvaraston ollessa 2,8 miljardia m³. Noin puolet euroopanpuoleisen Pohjois-Venäjän kypsistä ja yli-ikäisistä metsistä on Komin tasavallassa. Komin metsistä hakattiin 1980-luvun lopulla jopa yli 25 milj. m³ puuta vuodessa. Tällöin metsäsektori työllisti noin 40 % Komin työväestöstä ja metsäsektorin tuotanto muodosti yli 1/3 tasavallan tuloista. Viime vuosikymmenellä puunhankinta laski noin viidennekseen 1980-luvun huippumääristä.

Metsäkasvillisuus, joka peittää yli 95 % Komin alueesta, jakautuu eteläiseen metsätundraan ja havumetsävyöhykkeeseen, taigaan. Metsätundran eteläraja kulkee noin 66 leveyspiirin tasolla. Komin metsät sijaitsevat itäeurooppalaisen ja länsisiperialaisen

G.M. Kozubov & A.I. Taskaev (päätoim.). Komin tasavallan metsät. Dizajn. Informatsija. Kartografija. Moskova. 1999. 331 s. ISBN 5-287-00002-2.

G.M. Kozubov & A.I. Taskaev (päätoim.). Komin tasavallan metsätalous ja metsävarat. Dizajn. Informatsija. Kartografija. Moskova. 2000. 511 s. ISBN 5-287-00003-0.

Julkaisujen venäjänkieliset nimet ovat:

Г.М. Козубов & А.И. Таскаев (ред.). 1999. Леса Республики Коми. Дизайн. Информация. Картография. Москва. 331 с.

Г.М. Козубов & А.И. Таскаев (ред.). 2000. Лесное хозяйство и лесные ресурсы Республики Коми. Дизайн. Информация. Картография. Москва. 511 с.

kasvillisuusprovinssin rajalla, minkä vuoksi runsas lajisto on niille leimallista. Niissä on säilynyt ainutlaatuisia luonnonmetsiä. Komin alueen havumetsävyöhykkeessä, Uralvuoria lukuunottamatta, on tavattu 937 putkilokasvia. Kaikki tämä kertoo Komin metsien poikkeuksellisen suurista luontoarvoista.

Komin tasavallan metsät

Monografiassa koostetaan Komin tiedekeskuksen Biologian instituutin tuottamaa tutkimustietoa viimeisten 40–50 vuoden ajalta erityisesti metsätieteen, kasvimaantieteen, maatieteen ja metsäfloristikan aloilta. Tässä teoksessa selostetaan monipuolisesti euroopanpuoleisen Koillis-Venäjän metsien kehityshistoria, metsien luonnonmaantieteelliset kasvulosuhteet sekä metsäkasviyhdyksuntien fyto-klimatologian ja biologisen tuotoksen ominaispiirteet.

Pääasiallisista metsää muodostavista puulajeista esitetään laaja morfologis-taksonominen ja ekologinen luonnehdinta. Pitkäaikaisten tutkimusten pohjalta tarkastellaan sekä ”vaaleaneulasisten” (mänty, lehtikuusi) että ”tummaneulasisten” (kuusi, sembra, pihta) puiden muodostamien havumetsien kuten myös lehtimetsien rakennetta erilaisissa kasvulosuhteissa. Teoksessa kuvataan 45 pääasiallisinta metsätyyppiä ja suuri määrä lukuisten eri puulajien muodostamia kasviyhdyksuntia.

Geomorfologiseen, maaperälliseen, alue-ekologiseen ja geobotaaniseen jaotteluun perustuen on kehitelty Komin tasavallan uusi metsäkasvillisuuden aluejako. Pituuspiirien suuntaisesti erotetaan kaksi metsäkasvillisuusprovinssia (Itä-Euroopan tasangon ja Länsi-Uralin provinssit), joissa metsäkasvillisuus jaetaan metsätundraan ja havumetsävyöhykkeeseen. Havumetsävyöhyke puolestaan jakautuu neljään alavyöhykkeeseen: ääripohjoiseen, pohjoiseen, keskiseen ja eteläiseen alavyöhykkeeseen ja niissä lukuisiin metsäkasvillisuuspiireihin.

Monografiassa tarkastellaan seikkaperäisesti suojelukohteiden ongelmia. Suojelualueita on noin 6 milj. ha (noin 15 % Komin tasavallan kokonaispinta-alasta). Niihin kuuluvat Pechora-Ilychin biosfäärisuojelualue, ”Yugyd-Va” kansallispuisto (2,5 milj. ha) sekä noin 300 metsä- ja kasvitieteellistä suojelualuetta. Myös uusien suojelualueiden suunnittelu on vahvasti esillä.

Komin tasavallan metsätalous ja metsävarat

Tämän monografian I osassa kuvataan metsien käytönottoa Komin asuttamisesta metsien nykyiseen hyväksikäyttöön ja tarkastellaan metsien hoidon ja käytön mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Metsien hyväksikäytön eri vaiheita tarkastellaan 200 vuoden ajalta. Hakkuutoiminnan kehitystä analysoidaan viimeisten 50 vuoden aikana, jonka kuluessa metsistä hakattiin yhteensä 1 miljardi m³. Viimeisin varsinainen hakkuusuunnite oli 26,6 milj. m³ vuodessa, josta havupuuta 19,3 milj. m³. Esimerkiksi vuonna 1997 hakkuumäärä jäi kuitenkin 4,4 milj. m³:iin. Samalta vuodelta olevan, tasavallan hallituksen vahvistaman metsäteollisuuden kehittämissuunnitelman (1997–2005) mukaan voidaan hakata keskevästi enintään 12,3 milj. m³. Suomalaisen asiantuntijoiden arviona esitetään, että kilpailukykyisesti olisi mahdollista hakata enintään 7 milj. m³ vuodessa. Päätehakkukohteet sijaitsevat yhä hankalampien liikenneyhteyksien päässä.

Metsänuudistamisen ongelmat ja siemenhuollon organisointi saavat aiheellisesti suurta huomiota osakseen. Viime vuosikymmenten kuluessa on viljelty 7–10 % päätehakkuiden pinta-alasta. Muulla osalla luontainen uudistaminen, alikasvoksen säästäminen mukaan lukien, on ollut vallitseva uudistamismenetelmä. Viime vuosikymmenen puolivälissä arvioitiin 51 % hakkuualojen pinta-alasta uudistuneen koivulla ja haavalla, 38 % uudistuvan havupuuvaltaiseksi ja 11 %:n osuuden jäävän epätydyttäväksi.

Metsien kunnostamisen tärkein työmuoto on luontaisesti syntyneiden nuorten metsien hoito. Kasvatushakkuiden vuotuisiksi määräksi on metsänhoidollisin perustein arvioitu 375 000 ha, mihin nähden toteutetut hakkuumäärät ovat jääneet viime vuosina pieniksi, noin 24 000 ha:ksi. Soista ja soistuneista metsämaista, joita on noin 11,7 milj. ha, arvioidaan tarkoituksenmukaiseksi ojittaa 139 000 ha. Puuntuotannon tehostamista silmällä pitäen on laadittu uusi aluejako.

Metsäpalojen dynamiikkaa analysoidaan 50 vuoden ajalta ja samalla tarkastellaan palontorjunnan organisointia. Vastaavasti kuvataan havupuiden pääasiallisia tuholaisia ja tauteja taimitarhoilta varttuneisiin puustoihin ja ehdotetaan toimenpiteitä niiden torjumiseksi. Yhtenä alueellisena riskitekijänä tuodaan esille laajeneva öljy- ja kaasuteollisuus.

Rikkaan metsäluonnon ja laajojen vesireittien ansiosta Komilla arvioidaan olevan erinomaiset mahdollisuudet kehittää luontomatkailua ja metsien virkistyskäyttöä. Teoksessa hahmotellaankin metsien virkistyskäyttöä ja luontomatkailun aluejakoa sekä painotetaan metsien virkistyskäytön kasvavaa sosiaalista merkitystä.

Tasavallan metsäsektorin kehittämisen alueellisia ongelmia ja metsäpolitiikan muovautumista uudessa siirtymätaloudessa pohditaan syvällisesti. Neuvostokauden aikainen metsäpolitiikka saa osakseen arvostelua, koska se johti tuhlailevaan metsävarojen käyttöön ja puulajisuhteiden sekä metsien rakenteen heikkenemiseen erityisesti Komin lounaisosissa. Federaation nykyisen metsälain heikkoutena pidetään sitä, ettei laki luo riittäviä edellytyksiä todella toimiville menettelytavoille metsäsektorin sopeuttamiseksi markkinatalouteen. Neuvostoliiton jälkeisellä kaudella ei ole ollut yhtenäistä valtakunnallista metsäpolitiikkaa, joka olisi tukenut metsäsektorin kehittämistä ja taloudellisten, ekologisten ja sosiaalisten intressien yhteensovittamista.

Oman lukunsa on saanut Venäjän suurimman, Syktyvkarin metsäteollisuuskombinaatin mukautuminen uusiin markkinaoloihin. Kombinaatin tuotanto on kääntynyt nousuun, ja sen puunkäyttö vuonna 1998 oli 2,6 milj. m³.

Monografian II osassa annetaan yleiskuvaus tasavallan valtion metsäfondista, sen kehittymisestä viimeisten 40–50 vuoden aikana, metsien jakautumisesta metsäfondin haltijain eli metsien käyttöoikeuden omistajien kesken. Lisäksi tarkastellaan perusteellisesti metsien hyväksikäytön kehittämismahdollisuuksia.

Komin tasavallalle on laskettu hallintopiireittäin puuvarastot ja määritelty käytettävissä oleva metsävaranto, mukaanlukien havu- ja lehtipuuston tavaralajirakenne sekä biomassaresurssit (kannot, juuret, oksat, kuori, lehdet sekä puun viheraine). Metsän sivutuotteiden hyödyntämismahdollisuuksia tarkas-

tellaan yksityiskohtaisesti ja tärkeimmille ruokasienille, metsämarjoille, hunaja- ja lääkekasveille esitetään keskimääräiset biologiset ja teolliset satoarviot. Esimerkiksi karpalosoiden keskimääräiseksi vuotuiseksi sadoksi arvioidaan 125 000 tonnia. Sieniä arvioidaan poimittavan vuosittain 144 000 tonnia.

Kuvaillaan pääasialliset suotyypit, jotka kattavat 6,45 milj. ha eli 77,6 % valtion metsäfondin metsätönnän maan pinta-alasta. Komin tasavallan turvevaroista esitetään arvio (7,6 miljardia tonnia) ja määritellään mahdollisuudet niiden hyödyntämiseksi.

Lisäksi tarkastellaan pääasialliset riistaeläinlannat, luodaan katsaus metsästyselinkeinoihin ja ammattimetsästäjään toimintaan sekä metsästyksen kehittämismahdollisuuksiin.

Teokset ovat arvokkaita sekä tieteellisinä julkaisuina että käsikirjoina metsätalouden ja -teollisuuden piirissä toimiville henkilöille, tutkijoille, ekologeille, luonnonsuojelijoille ym. Komin tasavallan metsät-kirjassa on vahva biologinen ote kuten Biologian instituutin julkaisulta voidaan odottaa. Komin tasavallan metsätalous ja metsävarat -kirjasta käy ilmi vahva pyrkimys kestävän metsätalouden harjoittamiseen ja uusiutuvien metsävarojen monipuoliseen hyödyntämiseen yhteiskunnan kehityksen edistämiseksi.

Teoksilla on yhdenmukainen, poikkeuksellisen edustava painoasu. Esitystapa on johdonmukainen ja selkeä. Runsas kuvitus ja selkeät taulukot helpottavat lukemista ja numeerisen tiedon löytämistä. Pääsääntöisesti laadukkaat luontokuvat rakentavat osaltaan mielikuvia Komin metsistä.

■ Emer. prof. Eino Mälkönen
Sähköposti eiro.malkkonen@metla.fi